

הגדרת האבלות בספירת העומר

שי פינקלשטיין
רב קהילת ניצנים

הלכות רי"ץ גיאת הלכות חדש וספירת העומר (ר' יצחק ב"ר יהודה אבן גיאת נולד כנראה בד"א תשצ"ח 1038) בלוסינה שבספרד.

ומנהג בכל ישראל שלא לישא בין פסח לעצרת ומשום אבילות הוא ולא משום איסור הוא שכך אמרו חכמים (כו) שנים עשר אלף זוגות תלמידים היו לו לר' עקיבא וכולן מתו בין פסח לעצרת שלא נהגו כבוד זה בזה וכולן מתו באסכרה ומאותה שעה ואילך נהגו להתאבל עליהן שלא לישא אשה בימים הללו. דוקא נשואין שעקר שמחה בחופה ובכניסה אבל לארס ולקדשכז) לא. ונשואין נמי מי שקפץ וכנס אין עונשין אותו אבל אם בא לשאול לכתחלה מורין לו שלא לעשות ושלא לסתור מנהג ישראל וכן הורו הגאונים.

טור אורח חיים הלכות פסח סימן תצג

נוהגין בכל המקומות שלא לישא אשה בין פסח לעצרת והטעם שלא להרבות בשמחה שבאותו זמן מתו תלמידי ר"ע וכתב הר"י גיאת דוקא נישואין שהוא עיקר שמחה אבל לארס ולקדש שפיר דמי ונישואין נמי מי שקפץ וכנס אין עונשין אותו אבל אם בא לעשות בתחלה אין מורין לו לעשות כך וכזה הורו הגאונים ויש מקומות שנהגו שלא להסתפר א] אויש מסתפרי מל"ג בעומר ואילך שאומרים שאז פסקו מלמות מצאתי כתוב מנהג שלא לעשות מלאכה מפסח ועד עצרת משקיעת החמה עד שחרית משום תלמידי רבי עקיבא שמתו ב) סמוך לשקיעת החמה ונקברו אחר שקיעת החמה והיה העם בטלין ממלאכה על כן גזרו שלא לעשות שמחה בינתיים ונהגו הנשים שלא לעשות מלאכה משתשקע החמה ועד שאנו סופרים העומר אחר שקיעת החמה ב] וכתביב שבע שבתות תמימות תהיינה מלשון שבות ג] ולשון שמיטה שבע שבתות וכתביב וספרת לך שבע שבתות שנים מכאן ג] שהספירה כבית דין מה שנת השמיטה אסור במלאכה אף זמן ספירת העומר דהיינו לאחר שקיעת החמה אסור במלאכה:

בית יוסף אורח חיים סימן תצג

ב ומה שכתב ויש מקומות שנהגו שלא להסתפר. כ"כ הר"י ו' שועיב בדרשת יום ראשון של פסח (מא ע"ד) וכן המנהג פשוט בינינו:

הגדרת תספורת:

מסכתות קטנות מסכת שמחות פרק ז הלכה יא לתספורת כיצד, אסור בנטילת שער אחד ראשו ואחד שפמו ואחד זקנו ואחד כל שער שבו; כשם שאסור בנטילת שער כל שבעה כך אסור בנטילת שער בתוך שלשים לאחר שבעה. וכשם שהוא אסור בנטילת שער כך אסור בנטילת צפרנים. האשה מותרת בנטילת שער לאחר שבעה.

תלמוד בבלי מסכת מועד קטן דף כד עמ"ד א

אמר רב תחליפא בר אבימי אמר שמואל: אבל שלא פרע ושלא פירם - חייב מיתה, שנאמר ראשיכם אל תפרעו ובגדיכם לא תפרמו ולא תמתו וגו', הא אחר שלא פרע ושלא פירם - חייב מיתה.

רמב"ם הלכות אבל פרק ה הלכה ב

ומנין שהאבל אסור בתספורת, שהרי הזהיר בני אהרן ראשיכם אל תפרעו, מכלל שכל המתאבל אסור לספר שערו אלא מגדל פרע, וכשם שאסור לגלח שער ראשו כך אסור לגלח שער זקנו וכל שער שיש בו, אחד המגלח ואחד המתגלח, היה מגלח ושמע שמת אביו משלים תגלחת שערו אחד המגלח ואחד המתגלח, וכן אסור לגלח שפה וליטול צפרניו בכלי אבל בשיניו או שנוטל צפורן בצפורן מותר.

הגדרת האבלות בימי הספירה:

שולחן ערוך אורח חיים הלכות פסח סימן תצג
נוהגים שלא להסתפר עד ל"ג לעומר, שאומרים שאז פסקו מלמות

תלמוד בבלי מסכת מועד קטן דף כב עמוד ב
על כל המתים כולן מסתפר לאחר שלשים יום, על אביו ועל אמו - עד שיגועו בו חבריו

רש"י מסכת מועד קטן דף כב עמוד ב
עד שיגועו בו חבריו - שכבר גידל פרע יותר מדאי.

רמב"ם הלכות אבל פרק ו הלכה ג
בתספורת כיצד, כשם שאסור לספר כל שער גופו, או לגלח שפמו, או לקוץ צפרניו בכלי כל שבעה, כך
אסור כל שלשים יום, במה דברים אמורים באיש, אבל באשה מותרת א בנטילת שער לאחר שבעה
והאיש עד שלשים יום, ועל אביו ועל אמו חייב לגדל שערו עד שישלח פרע או עד שיגועו בו חבריו.

שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שצא סעיף ד
על כל המתים מגלח לאחר שלשים; על אביו ועל אמו, עד שיגועו בו חבריו. הגה: (ג) ו אין הרגל
מהני אם פגע קודם שיגועו בו חבריו (טור). ועיין בא"ח סימן תקמ"ח. ושיעור גערה יש בו פלוגתא,
ונוהגים (ד) בג' חדשים (כדעת מהרא"י בפסקיו ואגודה ומהר"ל והר"ן). ובמקומות אלו נוהגין שאין
מסתפרין על אב ואם כל י"ב חדש (מהר"ל מנהג קצת מקומות), אם לא לצורך, כגון שהכביד עליו
שערו, או שהולך בין עובדי כוכבים ומתנוול ביניהם בשערותיו, דמותר לספר (כן השיב הא"ז).

פתחי תשובה יורה דעה סימן שצ ס"ק ד
(ד) בג' חדשים ע"י (בתשובת נ"ב חא"ח סי' י"ד) בסופו שכתב דמה שאמרו שיעור גערה ג"ח היינו לאלו
שמגלחין רק ראשם אבל לאלו שמגלחין זקנם (ע"י מספרים או במשיחה) שיעור גערה זמן קצר יותר
וכ"כ (בתשו' חתם סופר סי' שמ"ז) דלבני אשכנז שרגילים לגלח זקנם שיעור גערה שלשים יום ואם
תכפוהו שלשים לאביו ולאמו עם אבילות דרבים מ"ז בתמוז יסתפר תספורת כל שהוא ביום י"ח תמוז
באופן שלא יהיה ראוי עוד לגערה ע"ש וע"ש עוד לענין אם הגיע זמן הגערה בחוה"מ אם רשאי לגלח.
וע"י בתשו' אדני פז סי' ח' שכתב דכוונת רמ"א דלאחר שעברו ג' חדשים שהוא שיעור גערה מותר לספר
עצמו כל זמן שירצה לפי מנהגו הראשון ע"ש:

בית יוסף יורה דעה סימן שצ
כתב הרמב"ן בתורת האדם (עמ' קצג) פירוש שפה נקרא מה שמזוית לזוית והיינו מה שלמעלה מן הפה
כנגד כל פתיחת הפה והכל מותר לגלח הנחה הוא שם אחר והוא מה שמכאן ומכאן לפתיחת הפה
וקורים אותו כך לפי שדרך המתגלחין להניחו וכל שמעכבת אכילה ממנה מותר ובשפה כל שמעכבת
כלומר אף שפה אין מתירין לו לגלח הכל אלא כל שמעכב בלבד וכתב הראב"ד דברים הללו דוקא
במועד אמרו אבל באבלות אסור דתניא באבל רבתי (פ"ז) לתספורת כיצד אסור בנטילת שער אחד ראשו
ואחד כל שער שבו ואחד זקנו והרי"ץ גיאת (מא"ש הל' אבל עמ' מט) התיר שפה כל שמעכבת בתוך
שלשים ובתוך שבעה (אסור) [אסור] וכן פסקו בפסוקות ובגדולות (ה"ג הל' אבל עמ' רמג) ומסתברא
שאף בתוך שבעה נמי מותר דאינו בדין שיתלכלך באכילה בשפה והנחה כל שמעכבין

שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שצא סעיף א
אבל (א) אסור (ב) לגלח שער, א] אחד שער ראשו ואחד שער זקנו ואחד כל שער שבו, ואפילו של בית
הסתרים, כל ל' יום. ב] ושער השפה ומהצדדים, א כל שמעכב את האכילה, תוך ז' אסור; אחר שבעה,
מותר.

ש"ך יורה דעה סימן שצ
א כל שמעכב כל. תימה דכאן פסק כדעת הרי"ף גיאות שבטור ובב"י כתב דנקטינן כהראב"ד ורמב"ם
דאסור כלל ואין חילוק בין שערות המעכבים האכילה או לא ע"ש:

כבוד שבת:

תלמוד בבלי מסכת תענית דף טו עמוד ב
אנשי משמר ואנשי מעמד אסורין מלספר ומלכבס, ובחמישי מותרין מפני כבוד השבת.

רמב"ם הלכות ביאת המקדש פרק א הלכה יב
ואנשי משמר אסורין לספר ולכבס בשבתן כדי שלא יעלו למשמרתן כשהן מנוולין אלא מגלחין ורוחצין
ומכבסין קודם שיעלו.

תלמוד בבלי מסכת תענית דף כו עמוד ב
משנכנס אב ממעטין בשמחה. שבת שחל תשעה באב להיות בתוכה - אסור מלספר ומלכבס. ובחמישי
מותרין מפני כבוד השבת.

רש"י מסכת תענית דף כו עמוד ב
בחמישי מותרין - אם חל תשעה באב בערב שבת - מותרין לכבס בחמישי, וכשחל תשעה באב ברביעי
בשבת - לא איצטריך למיתני דמותרין, כדאמרינן בגמרא: לא שנו אלא לפניו כל.

תוספות מסכת תענית דף ל עמוד א
אבל היכא דחל ט"ב בה' בשבת מותר לכבס ולספר מחצות ואילך מפני כבוד השבת דאין להמתין עד
ערב שבת מפני טורח השבת.

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ד סימן קב
גלוח בימי הספירה ובין המצרים במקום הפסד א' דסליחות תשכ"ב. מע"כ הנכבד מר שמואל בערגער
שליט"א.

הנה אם אחד עוסק באיזה מסחר למלאכה שאם לא יסתפר את זקנו בימי הספירה ובימים שבין י"ז
בתמוז לט' באב יהיה לו הפסד ממון אז מותר כי לא נהגו במקום הפסד. אבל בשבוע שחל בו ט' באב
שאסור מדינא דגמ' סוף תענית (ל ע"א) אין להתיר. ידידו, משה פיינשטיין.